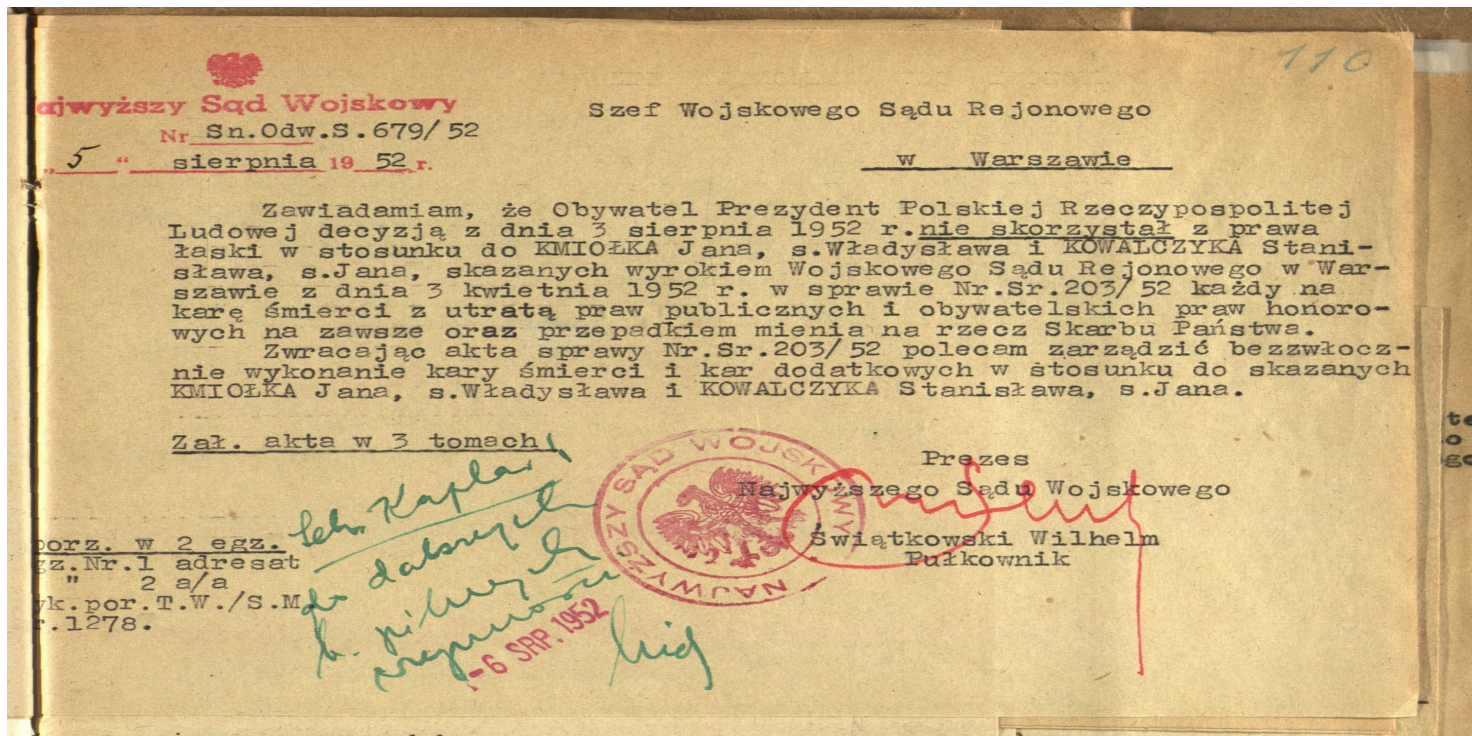

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/wolnosc-i-niezawislosc/102607,Bylem-tam-ja-i-moj-karabin-maszynowy-Jan-Kmiolek-pseudonim-Wir.html>

Pismo płk. Wilhelma Świątkowskiego, prezesa Najwyższego Sądu Wojskowego, do szefa Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie, informujące o nieskorzystaniu przez prezydenta Bolesława Bierut z prawa łaski i zarządzające bezzwłoczne „[...] wykonanie kary śmierci i kar dodatkowych w stosunku do skazanych KMIOŁKA Jana, s. Władysława i KOWALCZYKA Stanisława, s. Jana”. Warszawa, 5 VIII 1952 r. (z zasobu IPN)

ARTYKUŁ

„Byłem tam ja i mój karabin maszynowy!”. Jan Kmiołek pseudonim Wir

OKRES HISTORYCZNY

(1948-1956) Stalinizm w Polsce

Autor: ELŻBIETA STRZESZEWSKA 07.08.2023

7 sierpnia 1952 r. stracono Jana Kmiołka ps. „Wir”, „Fala”, „Mazurek”. W latach 1947-1951 dowodzony przez niego oddział przeprowadził na terenie

północnego Mazowsza ok. stu akcji zbrojnych. Jego śmierć była wynikiem wprowadzenia do oddziału agenta, który wystawił go UB.

„- Było nas dwóch!

- Podajcie dane tego drugiego!

- Byłem tam ja i mój karabin maszynowy!”

- miał odpowiedzieć Jan Kmiołek na pytanie sędziego o współuczestników jednej z akcji zbrojnych.

Jan Kmiołek – żołnierz Armii Krajowej, Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość, Narodowego Zjednoczenia Wojskowego, ps. „Wir”, „Fala”, „Mazurek” – urodził się 23 lutego 1919 r. w miejscowości Rząśnik w powiecie wyszkowskim. Przed wojną pracował jako najemny robotnik rolny, a w 1938 r. rozpoczął naukę zawodu kowala.

„Wir” w walce

W działalność konspiracyjną zaangażował się jesienią 1941 r. Pełnił funkcję łącznika w pułuskim obwodzie ZWZ-AK.

Po wkroczeniu wojsk sowieckich pozostał w konspiracji, kontynuował walkę w obwodzie Ostrów Mazowiecka Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość, a następnie w XV Okręgu Narodowego Zjednoczenia Wojskowego. 25 listopada 1946 r. uczestniczył w akcji na więzienie w Puławach, w trakcie której uwolniono ok. 65 członków podziemia niepodległościowego.

W 1947 r., po ogłoszeniu przez władze komunistyczne amnestii, ujawnił się, ale wkrótce wznowił działalność konspiracyjną, organizując oddział partyzancki. W latach 1947-1951 dowodzony przez niego oddział przeprowadził na terenie północnego Mazowsza ok. stu akcji zbrojnych skierowanych przeciwko tworzącym się strukturom narzuconego Polakom reżimu, władzom administracyjnym, aktywistom partyjnym, funkcjonariuszom UB, MO i komunistycznej agenturze.

Dążąc do likwidacji oddziału Jana Kmiołka bezpieka prowadziła odrębne sprawy rozpracowania operacyjnego w czterech Powiatowych Urzędach Bezpieczeństwa Publicznego (Pułtusk, Ostrów Mazowiecka, Maków Mazowiecki i Ostrołęka).

Jan Kmiotek ps. „Wir”, „Fala”, „Mazurek”, żołnierz Armii Krajowej, Zrzeszenia WiN i Narodowego Zjednoczenia Wojskowego, b.d. (fot. z zasobu IPN)

Jan Kmiotek ps. „Wir”, „Fala”,

„Mazurek” wraz z bratem Franciszkiem, żołnierzem jego oddziału ps. „Leszek”, „Mundek”, „Bogdan”, poległym 16 IX 1951 r. w trakcie obławy przeprowadzonej przez UB i KBW, b.d. (fot. z zasobu IPN)

Jan Kmiotek ps. „Wir”, „Fala”, „Mazurek” wraz z bratem Franciszkiem, żołnierzem jego oddziału ps. „Leszek”, „Mundek”, „Bogdan”, poległym 16 IX 1951 r. w trakcie obławy przeprowadzonej przez UB i KBW (fot. z zasobu IPN)

„Kapitan Marek”

Działania te nie przynosiły pożądanych rezultatów do momentu, gdy do akcji został włączony agent Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego Aleksander Policewicz ps. „Popławski”, „Andrzej” – duchowny,

pełniący posługę jako wikary w Długosiodle, były członek AK z Wileńszczyzny, cieszący się zaufaniem i posiadający autorytet wśród ludności i uczestników podziemia niepodległościowego.

Na początku 1951 r. „Andrzej” (pozostający z „Mazurkiem” w bliskich kontaktach) zobowiązał się, że umożliwi mu kontakt z „centralą” ogólnokrajowej organizacji niepodległościowej. W konsekwencji jego działań do oddziału wprowadzony został Edward Wasilewski, zaufany agent bezpieki o ps. „Wierny”, „Huragan”, „Ramzes”, „Marek”.

Przeciwko oddziałowi Kmiołka założono w Departamencie III MBP „kombinację operacyjną” o krypt. „Lancet”. Sprawę prowadził Wydział III Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Warszawie, a samą operacją kierował szef urzędu ppłk Bronisław Trochimowicz. Główną rolę miał odegrać wspomniany wyżej agent MBP, występujący wobec partyzantów jako „kapitan Marek”, emisariusz podziemnej organizacji niepodległościowej mającej kontakt z polskimi władzami na emigracji. Do jego zadań należało rozpracowanie i podporządkowanie sobie oddziału Jana Kmiołka, a w konsekwencji doprowadzenie do likwidacji samego oddziału i związanej z nim siatki współpracowników (tzw. meliniarzy).

Zgodnie z planem operacji „Lancet” agent zamierzał wywabić Jana Kmiołka ze znanego mu terenu pod pozorem wysłania go na „kurs dywersyjny”, a następnie „przerzutu na Zachód”. Po początkowym oporze Kmiołek zgodził się wyjechać na „kurs”, opuścił oddział i w konsekwencji podjętych przeciwko niemu działań został aresztowany przez funkcjonariuszy bezpieki w Katowicach 27 sierpnia 1951 r.

Por. Bogusław Knobloch,
wiceprokurator Wojskowej
Prokuratury Rejonowej w
Warszawie, oskarżyciel w sprawie

**przeciwko Janowi Kmiołkowi i
Stanisławowi Kowalczykowi (fot.
z zasobu IPN)**

**Stanisław Kowalczyk ps. „Baśka”,
„Odwet”, żołnierz oddziału pod
dowództwem Jana Kmiołka ps.
„Wir”, skazany przez Wojskowy
Sąd Rejonowy w Warszawie na
czternastokrotną karę śmierci i
stracony, wraz z dowódcą, 7 VIII
1952 r. w więzieniu przy ul.
Rakowieckiej w Warszawie (fot. z
zasobu IPN)**

Płk. Mieczysław Widaj, w 1952 r. szef Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie, przewodniczący składu sędziowskiego podczas rozprawy sądowej WSR na sesji wyjazdowej w Pułtusku, przeprowadzonej w dniach 2-3 IV 1952 r. w sprawie przeciwko Janowi Kmiołkowi i Stanisławowi Kowalczykowi (fot. z zasobu IPN)

Proces

Po długotrwałym i bardzo ciężkim śledztwie Jan Kmiołek ps. „Wir”, „Fala” został osądzony na sesji wyjazdowej warszawskiego Wojskowego Sądu Rejonowego w Pułtusku, przeprowadzonej w dniach 2 i 3 kwietnia 1952 r., w obecności ok. 500 zgromadzonych. Obok niego na ławie oskarżonych zasiadł jeden z podwładnych – Stanisław Kowalczyk ps. „Baśka”, „Odwet” – aresztowany 15 września 1951 r. w trakcie wykonywania powierzonej mu przez „kapitana Marka” fikcyjnej akcji dywersyjnej.

Legitymacja służbowa pracownika Fabryki Samochodów Osobowych w Warszawie, wystawiona na nazwisko Stefan Kowalski, ze zdjęciem Jana Kmiołka, 11 V 1951

r. (z zasobu IPN)

**Legitymacja służbowa pracownika
Powszechnego Zakładu
Ubezpieczeń Wzajemnych,
wystawiona na nazwisko
Stanisław Janowski, ze zdjęciem
Stanisława Kowalczyka.
Warszawa, 7 V 1951 r. (z zasobu
IPN)**

Obydwaj partyzanci zostali skazani 3 kwietnia 1952 r. na wielokrotną karę śmierci przez sędziów: ppłk. Mieczysława Widaję, ppor. Bogdana Lisowskiego i ppor. Eugeniusza Żebrowskiego. Oskarżycielem w sprawie był por. Bogusław Knobloch, wiceprokurator Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Warszawie. Sąd stwierdził, że:

„[...] ze względu na długoletni pobyt w bandach reakcyjnych nie można się spodziewać poprawy co do obu ze skazanych i dlatego wydaje opinię, że nie zasługują oni na ulaskawienie”.

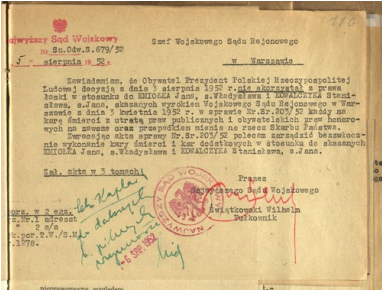
7 sierpnia 1952 r. o godz. 18.00 i 18.10 Stanisław Kowalczyk ps. „Baśka”, „Odwet” oraz Jan Kmiołek ps. „Wir”, „Fala”, „Mazurek” zostali straceni w więzieniu mokotowskim przy ul. Rakowieckiej w Warszawie.

* * *

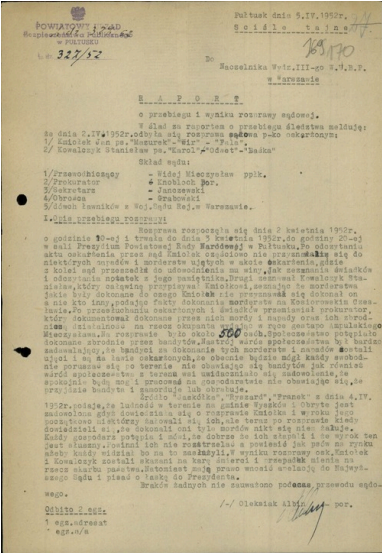
Ciało Jan Kmiołka, pochowane potajemnie w kwaterze „Ł” na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach, zostało odnalezione dzięki pracom prowadzonym przez Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN. Obecnie Jego szczątki

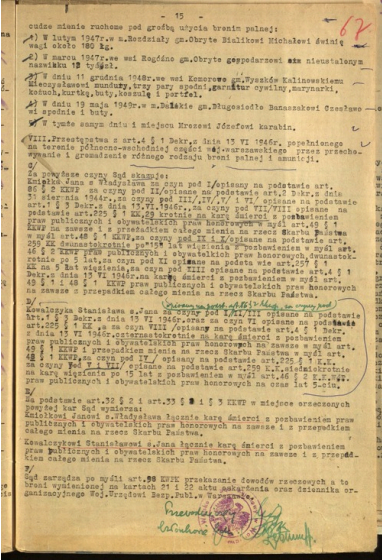
sposzczywają w Panteonie – Mauzoleum Wyklętych-Niezlomnych. Miejsce pochówku Stanisława Kowalczyka do dziś pozostaje nieznanne.

Pismo płk. Wilhelma Świątkowskiego, prezesa Najwyższego Sądu Wojskowego, do szefa Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie, informujące o nieskorzystaniu przez prezydenta Bolesława Bieruta z prawa łaski i zarządzające bezzwłoczne „[...] wykonanie kary śmierci i kar dodatkowych w stosunku do skazanych KMIOŁKA Jana, s. Władysława i KOWALCZYKA Stanisława, s. Jana”. Warszawa, 5 VIII 1952 r. (z zasobu IPN)

Raport o przebiegu i wyniku
rozprawy sądowej Wojskowego
Sądu Rejonowego w Warszawie,
przeprowadzonej w dniach 2-3 IV
1952 r. na sesji wyjazdowej w
Pułtusku w sprawie przeciwko
Janowi Kmiołkowi i Stanisławowi
Kowalczykowi, złożony przez por.
Albina Oleksiaka, szefa PUBP w
Pułtusku, 5 IV 1952 r. (z zasobu
IPN)

Fragment wyroku Wojskowego
Sądu Rejonowego w Warszawie
wydanego 3 IV 1952 r. na sesji
wyjazdowej w Pułtusku,
skazującego Jana Kmiołka na
dwudziestodwunastokrotną, a
Stanisława Kowalczyka na
czternastokrotną karę śmierci (z
zasobu IPN)

W uznaniu zasług, 29 października 2009 r., prezydent Lech Kaczyński nadał obu żołnierzom Ordery

Odrodzenia Polski: Jan Kmiołek został pośmiertnie odznaczony Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą, a Stanisław Kowalczyk – Krzyżem Oficerskim.

Więcej interesujących materiałów na profilu **Archiwum IPN**

COFNIJ SIĘ